

HETEROTOPII ÎN VREMEA PANDEMIEI.

Redescoperirea casei/

HETEROTOPIES IN THE TIME OF THE PANDEMIC.

Rediscovering the Home

Codruța IANA, lect. dr. arh./Lecturer PhD arch.

kodruyana@gmail.com

Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, RO/
“Ion Mincu” University of Architecture and Urban Planning, Bucharest, RO

Rezumat

Articolul explorează impactul situației pandemice asupra funcțiilor rezidențiale. În general, regulile de distanțare socială și protecție au făcut ca locuitorii să aibă o altă perspectivă asupra locuințelor. Dintr-o dată, căminul a constituit întreaga scenă a vieții, suplinind ceea ce nu se mai putea accesa în spațiul public: socializarea, sportul, distracția, munca etc. A fost normal atunci, ca spațiile și funcțiile rezidențiale să sufere transformări. Aceste metamorfoze s-au insinuat în locuințe, definind spațiile astfel încât să servească potrivit situației generale. Articolul analizează câteva aspecte pe care starea pandemică le-a influențat sau schim-

Abstract

The article explores the impact of the pandemic situation on residential functions. In general, the rules of social distancing and protection have given residents a different perspective on housing. Suddenly, the home was the whole scene of life, replacing what could no longer be accessed in the public space: socializing, sports, entertainment, work, etc. It became normal for residential spaces and functions to undergo transformations. These metamorphoses have crept into homes, defining spaces so as to serve the general situation. I have analyzed some aspects that the pandemic state has influenced or changed into “different spaces”, heterotopias

bat în „spații altfel”, heterotopii ca cele descrise de filozofului Michel Foucault. Spații de criză, în vremuri de criză.

Cercetarea a pornit de la o experiență proprie, ca proiectant de arhitectură, și s-a dezvoltat într-o privire mai amplă asupra situației generale. Concluzia este că aceste „spații altfel” sunt rezultatul adaptării omului la pandemie și dovedesc încă o dată capacitatea de a supraviețui, căutând mereu starea de echilibru.

Cuvinte cheie/ Keywords

pandemie, heterotopie, rezidențial/
pandemic, heterotopia, residential

Spații de criză pentru vremuri de criză

În anul 1967, Michel Foucault lansează ideea spațiilor heterotopice într-o prefață a cărții *The Order of Things*. Heterotopiile s-ar putea descrie ca spații care conțin mai multe paliere: de timp, de relații, de semnificații, nu sunt nici spații utopice, nici distopice, sunt spații altfel (Foucault, 1994).

Pandemia a materializat aproape toate planurile heterotopice descrise de Foucault, de la chestiunea închisorii până la heterotopii. Locuințele au fost pur și simplu transformate de condițiile impuse de aceasta, operând la nivel funcțional, de confort și de ergonomie. Izolarea pe timp îndelungat crește interacțiunea și atenția față de spațiul interior. Înainte de pandemie, ne petreceam majoritatea timpului în exteriorul casei, în spațiile de birou, comerciale și de socializare atât de mult încât s-a ajuns la recomandări pentru micșorarea suprafețelor spațiilor rezidențiale, ajungându-se la valorile sugerate de moderniști. Chestiunea devenise și un alt mod de a economisi costurile de construire, dar și de întreținere.

Pandemia ne-a alipit efectiv locuințelor, obligându-ne să gasim alte funcționalități și să le juxtapunem creativ. Spațiul rezidențial este obligat să devină extrem de versatil pentru a putea satisface noile nevoi ale locatarilor săi, între aceiași pereți și în aceleași suprafețe.

Unul dintre spațiile cele mai reevaluate în această perioadă este spațiul verde. Foucault îi definește valența heterotopică: „...grădina este un soi de heterotopie fericită și universal-

such as those described by the philosopher Michel Foucault. Crisis spaces, in times of crisis.

The research started from my own experience as an architectural designer and developed into a broader view of the general situation. The conclusion is that these “different spaces” are the result of human adaptation to the pandemic and prove once again our ability to survive, always looking for a state of balance.

Crisis spaces for times of crisis

In 1967, Michel Foucault launched the idea of heterotopic spaces in a preface to the book *The Order of Things*. Heterotopies can be described as spaces that contain several layers: of time, of relationships, of meanings; they are neither utopian nor dystopian spaces, they are different spaces (Foucault, 1994).

The pandemic materialized almost all the heterotopic planes described by Foucault, from the prison issue to heterotopias. The homes were simply transformed by the conditions imposed, operating at the levels of function, comfort and ergonomics. Long-term isolation increased interaction with and attention to the interior space. Before the pandemic, we spent most of our time outside the house, in the office or in commercial and social spaces to the extent that we changed the recommendations about the areas of residential spaces, reducing them to the values suggested by postwar modernists. This had become another way to save on construction and maintenance costs.

The pandemic has effectively attached us to our homes, forcing us to find other features and to juxtapose them creatively. The residential space is bound to become extremely versatile in order to meet the new needs of its occupants, between the same walls and in the same areas.

One of the most re-evaluated spaces during this period is the green space. Foucault defines its heterotopic valence: “... the garden is a kind of happy and universalizing heterotopia ... it

zantă... este cea mai mică parcelă a lumii și, apoi, totalitatea lumii..." (Foucault, 1994, p. 756). În absența spațiului liber al naturii, verdele ne lipsește tot mai profund. Instinctiv dorim ca natura să facă parte din viețile noastre și ne îndreptăm atenția către spațiul verde interior care devine extrem de important și de versatil. Spațiile din curțile verzi, fie ele din spații deschise sau între ziduri, terase, balcoane, devin spații care se întrepătrund cu cele interioare, devenind astfel spații heterotopice, ambigue, polyvalente. Prin vitraje mari, care creează iluzia deschiderii către exterior, o terasă devine verde și se deschide către spațiul de zi, un balcon este transformat în seră, o curte interioară devine o extensie verde a spațiului interior și astfel verdele pătrunde, chemat, în interior. Amenajarea spațiilor verzi ia amploare într-o lume paralizată economic (Wolschke-Bulmahn, Clark, 2021). Heteropia spațiului altfel, unde interiorul se întrepătrunde cu exteriorul, zidul se învelește cu plante, face ca arhitectura să devină, fie chiar și pe alocuri, o arhitectură verde, ca să putem supraviețui acestei perioade, pentru că spațiul verde este profund vindecător.

Acest studiu a pornit dintr-o experiență personală, nu numai ca locuitor afectat de pandemie, dar și ca arhitect proiectant al unei locuințe în aceste vremuri. Experiența m-a făcut să reflectez asupra problemelor legate de transformările operate de pandemie în spațiul rezidențial.

Ce se întâmpla cu locuințele în lume?

Era proiectul meu un caz izolat sau totul era în metamorfoză?

Era această transformare la nivel profund, definitoriu sau doar de suprafață?

Am citit despre experiențele altor arhitecți și am făcut o mică analiză cu scopul de a trage concluzii despre noile curente datorate pandemiei, în proiectarea de locuințe. A fost interesant de observat creativitatea soluțiilor găsite de arhitecți, dar și de locuitori, pentru a se adapta acestor noi condiții de viață.

Concluzia demonstrează teoria lui Foucault: vremuri de criză generează spații de criză menite să ne servească nevoilor din criză. Deși cuvinte precum „criză” sau „pandemie” sună îngrijorător, astfel de heterotopii sunt un semn bun, omenirea se poate adapta, are această capacitate și, ca urmare, va trece cu bine peste această neașteptată și nefastă perioadă.

is the smallest plot of the world and then the whole world ..." (Foucault, 1994, p. 756). In the absence of the free space of nature, we miss greenery more and more. Instinctively we want nature to be part of our lives and we turn our attention to the inner green space that becomes extremely important and versatile. The spaces in the green courtyards, whether they are open spaces or enclosed between walls, terraces or balconies, become spaces that intertwine with the interior ones, thus becoming heterotopic, ambiguous, polyvalent spaces. Through large windows that create the illusion of opening to the outside, a terrace becomes a green space and opens to the living room, a balcony is transformed into a greenhouse, an inner courtyard becomes a green extension of the interior and so green enters, is summoned, inside. The design of green spaces burgeoned in an economically paralyzed world (Wolschke-Bulmahn, Clark, 2021). The heterotopia of a different space, where the interior intertwines with the outer space and the wall is covered with plants, makes architecture become, even partially, green, so that we can survive this period because the green space is deeply healing.

This study started from a personal experience, not only as a citizen affected by the pandemic, but also as the project architect of a house in these times. The experience made me reflect on the problems related to the transformations operated by the pandemic in the residential space.

What happens to housing in the world?

Was my project an isolated case or was everything in metamorphosis?

Was this transformation on a deep level, a defining one, or was it just superficial?

I read about the experiences of other architects and made a brief analysis in order to draw conclusions about the new pandemic-related currents, in housing design. It was interesting to observe the creativity of the solutions found by architects, but also by the inhabitants, in order to adapt to these new living conditions.

The conclusion demonstrates Foucault's theory: times of crisis generate spaces of crisis meant to serve our needs. Although words like "crisis" or "pandemic" sound worrying, these heterotopias are a good sign that humanity can adapt, that it has this ability and, as a result, will get over this unexpected and unfortunate period.

Povestea unei case

Începutul

La începutul anului 2020 am primit o comandă de locuință, undeva într-unul din cartierele rezidențiale ale Bucureștilor. Construcția se ridica pe un lot cu deschidere la stradă de circa 12 metri și ocupa o suprafață de aproape 300mp. În proiectarea de locuințe, atunci când s-a putut, am urmat sfatul lui Le Corbusier, de a da înapoi spațiului verde ceea ce s-a luat prin construcție. Drept urmare am propus beneficiarilor mei, de la bun început, o soluție cu mai multe niveluri de terase utilizabile. Construcția se desfășura în formă de L. Corpul lung care se alinea de calcanul din dreapta era conceput pentru zona de noapte, cele două dormitoare așezându-se peste garaj, la jumătate de nivel, de-o parte și de alta a unei scări. Corpul din față conținea zona de zi: acces, bucatărie și camera de zi și avea dublă deschidere, către stradă – curtea din față și către curtea interioară. Rezultau astfel trei terase, la niveluri diferite, care căpătau funcțiuni diferite. Terasa de peste zona de zi era concepută ca o terasă înnierbată – continuare a curții care nu era prea însorită, datorită vecinătăților. La ea se accedea direct din curte sau din interior, de pe scara principală. Terasa de peste primul dormitor ar fi avut rol mai intim, deservind dormitoarele, cea mai de sus devenind suport pentru panourile solare.

The story of a house

The beginning

At the beginning of 2020, I received a commission to design a house, in one of the residential neighborhoods of Bucharest. The construction rises on a lot with an opening to the street of about 12 meters and occupies an area of almost 300 sqm. In the design of the houses, when possible, I follow Le Corbusier's advice, namely to give back to the green space what was taken by construction. As a result, I proposed to my beneficiaries, from the very beginning, a solution with several levels of usable terraces. The construction was L-shaped. The long body that clung to the neighboring wall on the right was designed for the night area, with the two bedrooms above the garage, halfway up, on either side of a staircase. The front body contained the living area: access, kitchen and living room and had a double opening, to the street-front yard and to the inner courtyard. The result was three terraces, at different levels, which acquired different functions. The terrace above the living area was designed as a grassy terrace - a continuation of the courtyard that was not too sunny, due to the neighborhood. It was accessed directly from the courtyard or from the inside, from the main staircase. The terrace over the first bedroom would have had a more intimate role, serving the bedrooms, with the upper one becoming a support for the solar panels.

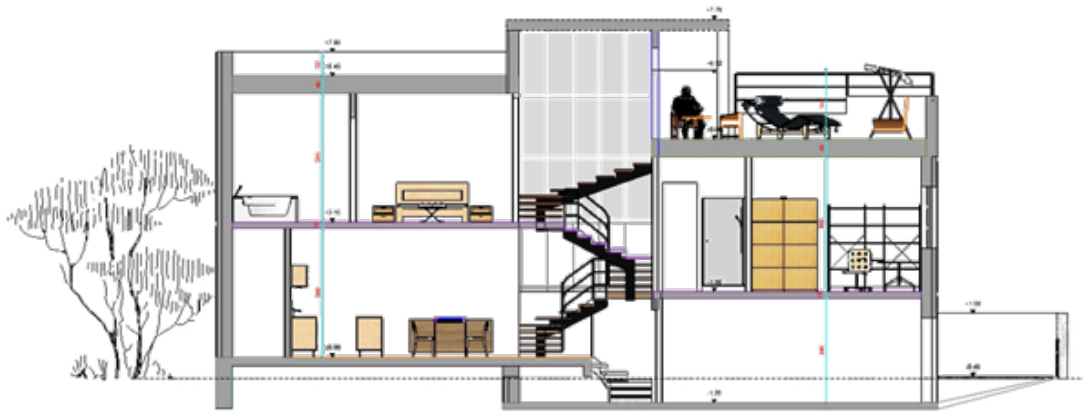

Fig. 1. Secțiune longitudinală prin corpul cu dormitoare și garaj/Longitudinal section through bedrooms and garage

Beneficiarii au fost încântați de soluție, mai puțin partea cu terasa înierbată, care li s-a părut o soluție aducătoare de probleme de costuri și de infiltrații. Au susținut că micuța curte le este de ajuns și că socializarea se făcea în afara casei, călătoreau destul de mult în străinătate etc.

Casa vindecătoare

Declanșarea pandemiei a oprit tot procesul. Beneficiarii s-au temut de schimbări nefaste în economie și au oprit lucrarea. Apoi, după câteva luni de pandemie, claustrați în locuința veche, au revenit la mine, având alte concepte de viață. Erau dornici să locuiască cât mai curând în casa cea nouă, care să le satisfacă cerințele generate de situația pandemică. În afară de introducerea unui spațiu de birou, pentru teleducă, într-o încăpere separată și nu doar o zonă din camera de zi, cum era în proiectul inițial, au dorit schimbarea câtorva aspecte ale locuinței. Nu știau exact cum să arate viitorul lor cămin dar erau siguri că voiau „foarte mult verde”. Curtea li se părea insuficientă, de aceea au revenit la prima mea propunere, terasa înierbată de peste camera de zi. Fără să fi avut prea multă experiență, doamna dorea să poată cultiva flori și legume...„sau ceva de felul acesta” și-a exprimat ea dorința impetuoașă, dar incomplet creionată.

Am discutat îndelung visele pe care aceștia le aveau în legătură cu noua casă și am observat diferența substanțială față de gândurile lor de dinainte de pandemie. La începutul colaborării noastre, cerințele erau de ordin funcțional: suprafețe, funcțiuni, economie, costuri etc. Totul se cerea la nivel pragmatic, precum „casa ca o structură de locuit” (Le Corbusier, 1986, p. 27). După câteva luni de pandemie, toate visurile lor se înfășurau în jurul locuinței care devenise, din utilitară, locul propriu, intim, care îngloba între pereții rigizi, așa cum scria Foucault despre grădini, întreaga lume. Casa devenise oaza de liniște și mai ales siguranță, departe de lumea dezlănțuită. O multitudine de semnificații inundau zidurile și spațiile, altă dată fruste.

Am început să lucrez noile soluții pentru că eram pe aceeași lungime de undă, punând în aplicare propriile cercetări, despre importanța spațiului, în procesul de vindecare, cerce-

The beneficiaries were delighted with the solution, except for the part with the grassy terrace which seemed to them a solution that brought problems of additional costs and infiltrations. They claimed that the small yard was enough for them because they socialized outside the house, traveled abroad frequently, etc.

Healing houses

The onset of the pandemic stopped the whole process. The beneficiaries feared adverse changes in the economy and stopped the site work. Then, after a few months of the pandemic, cloistered in the old house, they returned quickly to me, with other concepts of life. They were eager to live in the new house as soon as possible in order to meet the requirements generated by the pandemic situation. In addition to the introduction of an office space, for teleworking, in a separate room and not just an area of the living room, as in the original project, they wanted to change some aspects of the home. They did not know exactly what their future home would look like, but they were sure they wanted “a lot of green.” The yard seemed insufficient to them, so they returned to my first proposal, the grassy terrace above the living room. Without having had much experience, the female client wanted to be able to grow flowers and vegetables ... “or something like that” as she expressed her impetuous but incompletely penciled desire.

We discussed for a long time the dreams they had about the new house and noticed the substantial difference from their pre-pandemic thoughts. At the beginning of our collaboration, the requirements were of a functional nature: areas, functions, economy, costs, etc. Everything was required on a pragmatic level, such as “the house as a living structure” (Le Corbusier, 1986, p. 27). After a few months of the pandemic, all their dreams wrapped around the house that had become, from utilitarian, their own and intimate place that included between the rigid walls the whole world, as Foucault wrote about gardens. The house had become an oasis of peace and special safeties, far from the unleashed world. A multitude of meanings and significations flooded the previously bare walls and spaces.

I started working on new solutions because I was on the same wavelength, implementing my own research on the importance of space in the healing process, research I had

tări pe care le publicasem la editura Omniscryptum-Edition Universitaire, în cartea *Psyhearchitecture*, în 2018. Arhitectura putea fi vindecătoare, o dovedeau cercetările neuroștiințelor (Robinson, Pallasmaa, 2015) în măsura în care spațiile se armonizau perfect cu funcțiunea și cu omul, omul ca măsură a lucrurilor. Mă refer la configurația spațială, cromatică, texturi, percepute de inconștient ca fiind în armonie cu aceste nevoi și nu neapărat la laturile estetice, de stil sau tehnologie percepute de altă parte a creierului, cea conștientă și deci supusă procesului rațional de educație.

Am văzut locuința din proiect ca pe un spațiu al vindecării deoarece panica, frica, stresul, moartea și boala puseseră stăpânire extrem de repede peste omenire. Mai mult ca oricând, locuințele au nevoie să fie spații ale vindecării. Curțile verzi ar fi servit și familiei lărgite care se putea întâlni dar ținea și loc de natură în mijlocul căreia era de-acum mai greu să ajungi. Verdele celor câtorva zeci de metri pătrați avea aceeași importanță ca toate spațiile verzi de nevizitat, iar frunzele celor câțiva copăcei plantați aveau să simbolizeze toți copacii pe sub care nu te mai puteai plimba. Florile și curțile țineau de-acum loc naturii, iar petecul de cer de deasupra curților peste care pluteau norii liberi îi ducea cu gândul la propria liberată de a călători, de-acum limitată.

Cu adevărat casa devenise, ca odinioară, centrul lumii. „Cuibul, ca orice imagine de repaos se asociază imediat cu imaginea casei simple”, spune Bachelard. „Casa cuib nu este nicodată tânără... în ea ne reîntoarcem... căci întoarcerile omenești se petrec după marele ritm al vieții umane... luptă prin vis împotriva tuturor absențelor”. (Bachelard, 2003, p. 127)

Am aplicat câteva principii pentru a realiza acest proiect:

_La interior se folosesc culori pastelate care captează și preschimbă lumina. Se exclud nuanțele închise și negrul. Eventualele accente devin brune. Dormitoarele au fost colorate în nuanțe pale de gri, deoarece sunt îndreptate spre sud. Parterul, în schimb are zidurile vopsite cu alburi colorate, deoarece lumina era filtrată de penumbra curții interioare și a calcanului vecin. Alburile colorate vor capta lumina și o vor încălzi.

_Finisaje calde și prietenoase la atingere. Se exclud finisajele rugoase, fruste, betonul aparent, metalul aparent.

published at Omniscryptum-Edition Universitaire, in the book *Psyche-architecture*, in 2018. Architecture can be healing, as evidenced by neuroscience research (Robinson, Pallasmaa, 2015) insofar as spaces harmonized perfectly with function and with the individual as a measure of things. I refer to the spatial configuration, colors and textures, perceived by the unconscious as being in harmony with these needs and not necessarily to the aesthetic, stylistic or technological sides perceived by another part of the brain, the conscious and therefore subject to the rational process of education.

I imagined the house in the project as a space of healing because panic, fear, stress, death and disease had taken over humanity very quickly. More than ever, homes needed to be spaces for healing. The green courtyards would have served the extended family that could meet there, but they could also take the place of nature, the core of which was now harder to reach. The greenery of the few tens of square meters had the same importance as all the green spaces one could no longer visit and the leaves of the few planted trees would symbolize all the trees under which one could no longer walk. Flowers from the courtyards now took the place of nature and the patch of sky above those courtyards, over which the free clouds floated, made the residents think of their own freedom to travel, now limited.

Truly the house had become, as before, the center of the world. “The nest, like any resting image, is immediately associated with the image of the simple house,” Bachelard states. “The nest house is never young ... in it we return ... because the human returns take place according to the great rhythm of human life ... fights in a dream against all absences” (Bachelard, 2003, p. 127).

I have applied some principles to achieve this project:

_Inside, pastel colors are used that capture and change light. Dark shades and black are excluded. Any accents turn brown. The bedrooms have been colored in pale shades of gray, as they face south. The ground floor, on the other hand, has the walls painted white because the light is filtered by the penumbra of the inner courtyard and the neighboring heel. The colored trees will capture the light and warm it.

_Warm finishes, friendly to the touch. Rough finishes, exposed concrete, exposed metal are excluded. Natural

Se preferă materialele naturale cum ar fi: lemn finisat, țesături rustice în culori naturale.

_Deschiderea către spațiul verde exterior, prin uși de sticlă sau ferestre care să anuleze vizual separarea interiorului de exterior. Golurile rotunde sunt considerate a fi prietenoase datorită formeii organice. Cât mai multă lumină în interior prin panouri vitrate și ferestre largi, cu șprosuri rare și subțiri.

materials are preferred such as finished wood and rustic fabrics in natural colors.

_Opening to the green space outside through glass doors or windows that visually cancel the separation of the interior from the exterior. Round-form openings are considered to be friendly due to their organic shape. As much light as possible in the interior through glazed panels and wide windows, with only a few thin mullions.

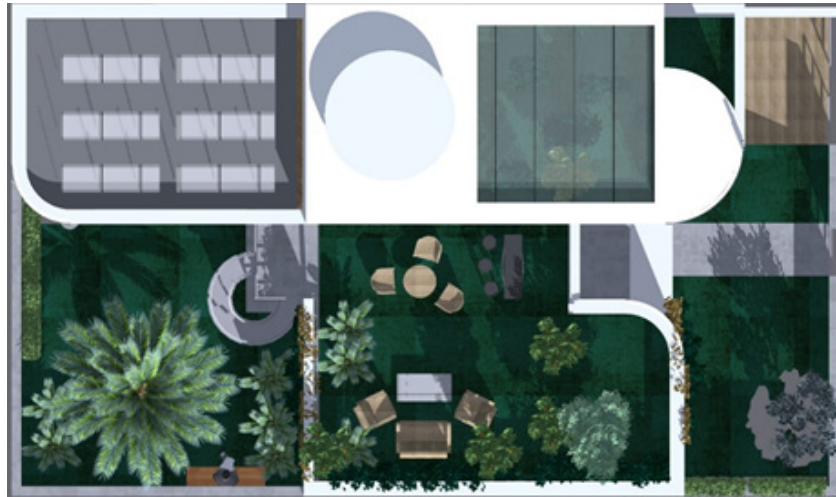

Fig. 2. Plan curte și terase/Court and terrace plans

Fig. 3. Perspectivă de peste terase și curte/Perspective over the court and terraces

Fig. 4. Vedere de la intrare/View from the entrance

_Existența unor elemente de formă și de fond, decorative sau nu numai, care să aducă aminte de perioade plăcute, de copilărie, de călătorii. Acestea s-au regăsit în: textura obiectelor, accesorii diferite la mobilier, tablouri, decorațiuni, culori, într-un cuvânt, ambianță. Mai mult decât oriunde, prezența lor a fost inclusă în spațiile de dormit unde percepția la nivel emoțional este mai puternică. În măsura în care s-a putut, am inclus în amenajarea curții pomi și flori care evocau amintiri plăcute din copilărie sau vacanțe.

Scara a fost inclusă într-un volum de sticlă, retras de la linia calcanului, pentru introducerea luminii în interior. Pe lângă terasa înierbată de peste camera de zi, a doua terasă a devenit un spațiu semi închis cu funcțiunea de seră. Aici se puteau planta flori și legume dar se și putea relaxa sau practica hobby-uri. Spațiul aerisit natural, cu posibilitatea de închidere peste iarnă, adăugându-se, desigur, sisteme de control ale climei, prevenea problemele de umezeală. Beneficiarii au găsit ideea foarte bună, pentru că sera devenea grădina de iarnă unde puteau să se bucure de natură și în perioadele reci.

Din păcate, temerile beneficiarilor legate de efectele negative asupra economiei generate de pandemie s-au confirmat și totul a rămas la nivel de proiect. Deocamdată.

Transformări ale locuinței în pandemie

Heterotopiile

Toată această întâmplare, eu însămi fiind un locuitor în vremea pandemiei, nu numai arhitect, m-a făcut să reflectez asupra transformărilor pe care avea aceasta să le genereze în arhitectură. Pentru cercetarea mea, am studiat articole din reviste de marcă în domeniul business, social și de arhitectură. De aici și limitările.

Unul dintre subiectele conferințelor SHARE-ARCHITECTS din anul 2020 a fost locuința în pandemie. Andreea Robu-Movilă scrie despre „redescoperirea locuinței ca structură centrală” (Movilă, 2020), unde citează câțiva participanți la conferință: Andreea Vardas subliniază că este necesar să reinventăm subiectul locuinței ca spațiul acasă; Tilemachos Adrianopoulos descrie casa ca un artefact între nevoia de

_The existence of form and background elements, decorative but not only, recalling pleasant periods, childhood or some journey. They are found in: the texture of objects, different furniture accessories, paintings, decorations, colors, in a word, ambiance. More than anywhere, their presence has been included in sleeping spaces where the emotional perception is stronger. I included in the yard, as much as I could, some arrangement, trees and flowers that evoked pleasant memories from childhood or holidays.

The ladder was included in a glass volume, withdrawn from the line of the blind wall, to introduce light inside. In addition to the grassy terrace above the living room, the second terrace became a semi-enclosed space with the function of a greenhouse. Here you could plant flowers and vegetables but you could also relax or practice hobbies. The naturally ventilated space, with the possibility of closing over the winter, adding, of course, climate control systems, prevented moisture problems. The beneficiaries found the idea very good because the greenhouse became the winter garden where they could enjoy nature even in the cold periods.

Unfortunately, the beneficiaries' fear about the negative effects on the economy generated by the pandemic were confirmed and everything remained at the project level for the time being.

House transformation in the pandemic period

Heterotopies

Given that I was a resident as well as an architect during the pandemic, this story made me reflect on the transformations that it would generate in architecture. For my research, I studied articles in leading magazines in the fields of business, sociology and architecture. Hence the limitations.

One of the topics of the SHARE-ARCHITECTS conferences in 2020 was pandemic housing. Andreea Robu-Movilă writes about “the rediscovery of housing as a central structure” (Movilă, 2020), where she cites some participants in the conference: Andreea Vardas emphasizes that it is necessary to reinvent the subject of housing as the home space; Tilemachos Adrianopoulos describes the house as an ar-

adăpost, de protecție și nevoia de reconectare cu spațiul natural, un spațiu al intimității care protejează de cosmos față de care, totuși, în mod paradoxal, ești conectat.

Așadar, casa devine un spațiu heterotopic în sine, acum mai mult decât oricând. De exemplu, intimitatea sa este „distribuită” în online sau din intimitatea locuinței „te distribui” către exterior. Spații tipic casnice, precum bucătăria sau dormitorul, au devenit „altfel”, duale, intime și publice, în același timp. Stăm îmbrăcați ca și cum am pleca în oraș, pe scaunul de bucătărie, cu faianța care tapetează peretele din spate, sau cu un fond virtual cât mai interesant ca să ascundă patul și pernele din fundal sau un interior vechi și nerenovat, ne arătăm celor din afară, ținând discursuri, predând lecții, interviuri, conferințe. Lucrăm de peste tot, din bucătărie, din dormitor, din camera de zi, din pat. În aceeași conferință, Dietmar Eberle afirmă: „am trăit în aceste două luni o situație inversată. Locuințele noastre au devenit spațiu colectiv cu toate conexiunile...iar spațiul public a devenit un vid”. Relațiile interumane au devenit conexiuni digitale, iar prezența lor fizică a fost înlocuită cu imagini virtuale. Lucrurile acestea schimbă profund gândirea umană despre spații și oameni.

Odată cu industrializarea, locuința a devenit din cămin, o mașină de locuit pentru populația de nivel mediu. Repetabilă, impersonală, eficientă, practică, fabricabilă. Pentru procentul de locuitori care trăiau în bunăstare, locuința capătă tot mai mult valența de reprezentare a acestui statut privilegiat. Locuința ca stindard, ca declarație de venit și clasă socială. Sufletul, nevoile profunde, sunt lăsate în urmă laolaltă cu instrumentele de realizare al căminului.

Vitruviu descrie atât de pitoresc metodele de construire a locuințelor. Totul începea cu trasarea, cu alegerea locului, cu cercetarea energiilor pământului, orice vor fi fiind acestea, de la emanații de gaze, umbrele soarelui, clima, calitatea apei etc.

Orice edificiu va fi bine orânduit dacă, înainte de toate, se va ține cont de orientarea sau de înclinația pământului pe care urmează să fie ridicat. Căci altfel vor trebui hotărâte felurile de clădiri pentru Egipt, altfel pentru Spania, nu în același mod pentru Pont, în mod deosebit pentru Roma... pentru că o anume regiune se găsește sub povara cursului întrerupt al soarelui, alta e la mare distanță de el, alta, la o depărtare

tifact between the need for shelter and protection and the need to reconnect with natural space, a space of intimacy that protects from the cosmos to which one is paradoxically connected.

So the house becomes a heterotopic space in itself, now more than ever. For example, its privacy is distributed online or from the privacy of the home you are distributed to the outside. Typical domestic spaces, such as the kitchen or the bedroom, have become “different”, dual, intimate and public at the same time. We are dressed as if we were going out, sitting on the kitchen chair, with the tiles that line the back wall, or with a virtual background as interesting as possible to hide the bed and pillows from the room or an old and unrenovated interior, giving speeches, teaching lessons, attending interviews and conferences. We work from everywhere, from the kitchen, from the bedroom, from the living room, from the bed. At the same conference, Dietmar Eberle writes: “we lived the latest two months in an inverted condition. Our house becomes a collective space with all the connections... and the public space has become a void”. Interpersonal relationships have become digital connections, and their physical presence has been replaced by virtual images. These things profoundly change human thinking about spaces and people.

With industrialization, the house was turned from a home into the living machine for the middle-class population. Repeatable, impersonal, efficient, practical, workable. For the percentage of inhabitants who lived in wealth, the dwelling increasingly acquired the value of representing this privileged status. Housing as heraldry, as a declaration of income and social class. The soul, the deep human needs were left behind, together with the tools of making the home.

Vitruvius describes in such a picturesque manner the methods of building houses. It all starts with tracing, choosing the place, researching the earth's energies, whatever they may be, from gas emissions, sun shadows, climate, water quality, etc.

Any edifice will be well arranged if, first of all, the orientation or inclination of the earth on which it is to be erected is taken into account. For the kinds of buildings will have to be decided in one way for Egypt, otherwise for Spain, not in the same way for Pontus, especially for Rome ... because a certain region is under the burden of the interrupted course of the sun, another is at a great distance from it, while another,

mijlocie, e temperată. Deoarece poziția pământului în raport cu spațiul ceresc, potrivit cu înclinarea cercului zodiacului și a eclipticei, a fost așezată de natură cu calități deosebite. (Vitruviu, 1964, p. 266)

Urbanitatea eludează asemenea principii de proiectare precum și altele cum ar fi importanța lui *genius loci*. În oraș nu ai cum să mai alegi locul de construire al casei tale după regulile străbune sau după instinctele proprii, tradiție sau nevoi reale. Totul este aliniat, ordonat, eficientizat. Sunt locuințe pe care soarele nu le vede niciodată, să nu mai spunem de cele care nu beneficiau nici măcar de un minimum necesar de igienă.

Valorile contemporane ale locuirii s-au schimbat în concordanță cu vremurile dar nu și valorile profunde ale omului care locuiește azi spații cu care nu se potrivește neapărat decât în aparență, ceea ce contribuie în plus la nivelul de stres. Casa adăpost, refugiu, cămin are legături intrinsec-emoționale cu părțile creierului uman, acolo unde sunt ancorele de memorie, unde se generează emoțiile și pornesc instinctele departe de conștiința rațională al cunoașterii, culturii sau inteligenței.

Pandemia a reactivat conștientizarea acestor nevoi, pentru că a repus în prim plan ceva care nu se mai activase demult: instinctul primar de supraviețuire, frica de moarte. Dintr-o dată, totul a fost privit cu alți ochi. „Plin de merite, și totuși în chip poetic, locuiește Omul pe acest pământ” (Martin Heidegger, 1982, p. 201). Soarele pe cerul de deasupra capului, natura cea verde, spațiul din jur, pământul au devenit importante din nou. Lumea privită de la ferestrele camerei pare la fel de reală ca un spațiu virtual. Nu mai știi, ești în casa ta sau în rețelele web, precum Johnny Mnemonic¹? Lumea de dincolo de geam nu mai poate fi palpată și capătă aceeași consistență ca cea virtuală. În căminul său, omul trăiește într-o distopie și, de aceea, acceptă și creează heterotopia.

Concluzii

Am urmărit cu atenție și, studiind transformarea beneficiarilor mei, am observat cum situațiile de criză ne aduc transformări complexe la niveluri esențiale ale gândirii.

Vlad Simionescu (Buzdugan, 2020, p. 214) amintește cei doi factori care își pun amprenta asupra arhitecturii contempo-

at a medium distance, is temperate. Because the position of the Earth in relation to the celestial space, according to the inclination of the circle of the zodiac and the ecliptic, was placed by nature with special qualities (Vitruvius, 1964, p. 266).

Urbanity evades such design principles as well as others such as the importance of *genius loci*. In the city you can no longer choose the place where to build your house according to ancestral rules or according to your own instincts, tradition or real needs. Everything is aligned, orderly, efficient. There are homes that the sun never sees, and that is not to mention those that do not benefit from even a minimum of hygiene.

The contemporary values of living have changed in accordance with the times but not the deep values of individuals who live today in spaces in which they do not necessarily fit except on the surface, which further contributes to the level of stress. The house as shelter, refuge and home has intrinsic emotional connections with the innermost parts of the human brain, where the anchors of memory are, where emotions are generated and instincts develop, away from the rational level of knowledge, culture or intelligence.

The pandemic reactivated the awareness of these needs because it brought to the fore something that had not been activated for a long time: the primary instinct for survival, the fear of death. Suddenly, everything was looked at with different eyes. “Man lives on this earth full of merit, and yet poetically” (Martin Heidegger, 1982, p. 201). The sun in the sky above our heads, the green nature, the surrounding space, the Earth became important again. The world viewed from the windows seems as real as a virtual space. You no longer know if you are in your own house or in a digital virtual world, like Johnny Mnemonic¹? The world beyond the window can no longer be palpated and acquires the same consistency as the virtual one. At home, the individual lives in a dystopia and, therefore, accepts and creates heterotopia.

Conclusions

I watched carefully and, studying the transformation of my beneficiaries, I noticed how crisis situations bring us complex transformations at essential levels of thinking.

Vlad Simionescu (Buzdugan, 2020, p.214) recalls the two factors that make their mark on contemporary architec-

rane (și nu numai, aș opina eu) dinainte de pandemie: „principalele forțe care modelează arhitectura pre-pandemie sunt: economia (de toate tipurile) și ego-ul (aspirațiile clientului privitoare la apartenența, prin clădirea edificată, la un „club”: cea mai înaltă, cea mai verde, cea mai eficientă energetic clădire etc)”. Arhitectura clădirii, construcția în sine este o carte de vizită reprezentativă pentru beneficiari, o emblemă care exprimă treapta socială pe care se află aceștia, lucru care se dovedește a fi foarte important și astăzi. Experiența pe care am descris-o în povestea casei ne arată că paradigmele s-au schimbat. Pandemia ne îndreaptă atenția din nou, ca în epocile istorice anterioare, către boală și moarte, siguranță și frică, ceea ce modelează spațiul arhitectural. Izolându-ne, am rămas mai mult singuri cu noi înșine ceea ce a determinat o serie de înțelegeri la nivel profund interior, fapt care a dus către o altă perspectivă asupra spațiului construit.

Norman Foster scrie, în *The Guardian*, (Foster, 2020) despre evenimente importante care au marcat dezvoltarea arhitecturii: boala, epidemia, catastrofele de tipul incendiilor masive. Arhitectul oferă ca exemplu un șir de evenimente nefaste din istoria Londrei care au avut un impact decisiv asupra arhitecturii orașului. Amintește despre marele incendiu din Londra anilor 1666 care a generat orașul georgian din cărămidă rezistentă la foc. Apoi holera din mijlocul secolului al XIX-lea, care a impulsionează curățarea Tamisei și construirea unui sistem de canalizare. Desigur, comentează arhitectul, acestea s-ar fi întâmplat oricum dar crizele respective au impulsionează găsirea soluțiilor și mai ales implementarea lor.

Psihologii corelează cunoștințele pe subiect și, extrapolând, oferă strategii practice pentru a trece cu bine această perioadă. Spre exemplu psihologul Marcy McKay (2020) explică metode de a trece cu bine prin pandemie, inspirată fiind de experiența familiei sale care a trecut printr-un incendiu. Modul în care s-au recuperat a fost un ghid pentru crearea unui plan de acțiune. Da, este nevoie de plan, strategie, de metode bine puse la punct pentru a nu ne lăsa acaparați de situația negativă pe care o trăim.

Dar, ca întotdeauna, există și o parte plină a paharului. Pentru că situația pandemică i-a condus pe beneficiarii noștri către niveluri esențiale ale înțelegerii nevoilor și a spațiului pe care îl locuiesc, au căutat soluții de trecere prin criză. Fiind o situație de viață și de moarte, au fost deschiși către cunoașterea specialiștilor cu ajutorul cărora să își amelioreze

ture (and not only, I would think) before the pandemic: “the main forces that shape pre-pandemic architecture are: the economy (of all types) and ego (the client’s aspirations regarding belonging, through the built building, to a ‘club’: the tallest, greenest, most energy efficient building, etc.)” The architecture of the building, the construction itself is a representative business card for the beneficiaries, an emblem that expresses their social status, which proves to be very important today. The experience I described in the story of the house project shows us that paradigms have changed. The pandemic turns our attention again, as in previous historical epochs, to disease and death, security and fear, which shape the architectural space. Isolating ourselves, we were left more alone with ourselves, which determined a series of agreements at a deep inner level and led to a different perspective on the built space.

Norman Foster writes, in *The Guardian*, (Foster, 2020) about important events that marked the development of architecture: diseases, epidemics, catastrophes such as mass fires. The architect offers, as an example, a series of unfortunate events in the history of London that have had a decisive impact on the architecture of the city. He evokes the great fire of London in the year 1666 that generated the Georgian city of fire-resistant brick. Then the mid-19th century cholera that spurred the cleaning of the Thames and the construction of a sewer system. Of course, the architect comments, these would have happened anyway, but the respective crises impelled the finding of solutions and especially their implementation.

Psychologists correlate knowledge on the subject and, by extrapolation, offer practical strategies to get through this period. For example, psychologist Marcy McKay (2020) explains ways to get through the pandemic well, inspired by the experience of his family who went through a fire. The way in which they recovered provided a guide to creating an action plan. We definitely need a plan, a strategy and well-developed methods so that we do not get overwhelmed by the negative situation we live in.

But, as always, the glass is also half full. Because the pandemic situation has led our beneficiaries to essential levels of understanding their needs and the space they live in and they have sought solutions to the crisis. Being a situation of life and death, they were open to the knowledge of specialists on how to improve their life in the pandemic, which edu-

viața în pandemie, ceea ce i-a educat și informat. Pandemia ne-a făcut conștienți de importanța multor aspecte esențiale pe care le ignorau înainte, așezând pe primul plan, așa cum scriam mai sus, elemente de reprezentare și nu de locuire, adică de formă și nu de fond.

Neuroștiințele subliniază rolul definitoriu pe care mediul l-a avut în dezvoltarea omului. Într-o societate eminentemente citadină, spațiul arhitectural este un factor foarte important în modelarea societății. În fapt, relația este biunivocă: omul modelează arhitectura care îl modelează pe om, într-un circuit în spirală. Pandemia este ca un obstacol care a schimbat traiectoria ce se credea continuă, a lumii și a arhitecturii implicit.

cated and informed them. The pandemic has made us aware of the importance of many essential aspects that we ignored before when we put in the foreground, as I wrote above, elements of representation and not housing, of form, not of content.

Neuroscience emphasizes the defining role that the environment has played in human evolution. In an eminently urban society, architectural space is a very important factor in shaping society. In fact, the relationship is biunivocal: people shape the architecture that shapes people, in a spiral circuit. The pandemic is like an obstacle that changed the trajectory that was thought to be continuous, of the world and of architecture implicitly.

Referințe/References

- Bachelard, G. (2003). *Poetica spațiului*. (I. Bădescu, Trans.) Pitești: Paralela 45.
- Foster, N. (2020). The pandemic will accelerate the evolution of our cities. *The Guardian*: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/sep/24/pandemic-accelerate-evolution-cities-covid-19-norman-foster?fbclid=IwAR2-PSRchpBVPJ-HuFXEwrPxcQGy4uoojPk3ZvxfLMYPjPFbC5ay-VwqY8o>
- Foucault, M. (1994). *Dits et écrits, vol. IV*. (Bogdan Ghiu, Trans). Paris: Gallimard.
- Heidegger M. (1982). *Originea operei de artă*. (Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu Trans) București: Univers.
- Le Corbusier. (1986). *Towards a New Architecture*, New York: Courier Corporation..
- Movilă A. (2020). *Architecture matters. Towards antifragility in the Post Pandemic Era*. Conferința SHARE 2020 : <https://share-architects.com/architecture-matters-towards-antifragility-in-the-post-pandemic-era/?fbclid=IwAR0A57ye6s9fLIC0hgNXY6rLbZ48lkHqjxTM1pfndUd2pkJiaccs402S9p4>
- McKay, M. (2020), *When Life Feels Like a House Fire: Transforming Your COVID-19 Stress*, New York: SkipJack Publishing
- Robinson, S., Pallasmaa, J. (2015). *Mind in Architecture: Neuroscience, Embodiment, and the Future of Design*, London: The MIT Press
- Simionescu, V. (2020). *Încotro*. În Buzdugan, R. (2020). *Spații sigure 2(m)-020*, (p.214), București: ebook
- Squire, L. R. (2009). *Encyclopedia of Neuroscience*, vol. 1. San Diego: Academic Press
- Vitruviu. (1964). *Despre arhitectură*. București: Editura Academiei Republicii populare Române
- Wolschke-Bulmahn J., Clark. (2021). *From Garden Art to Landscape Architecture: Traditions, Re-Evaluations, and Future Perspectives*, Munchen: Akademische Verlagsgemeinschaft

¹ Personajul unui film cu același nume./The protagonist of a film with the same name.